

Utdrag ur

BURS KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2006

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Burs kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Antikvarie Eva Selin
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby.

Inventering av inventarierna i Burs kyrka maj-juni 2002, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.

Inventering av Burs kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Torsten Gislestam, Gotlands fornsal.

Program med material och arbetsbeskrivning för omläggning av faltak m.m., upprättat av arkitekt Jan Utas, Gotlands fornsal 1991.

Konserveringsrapport, altarskåp, Marja-Liisa Alm, 2000.

Tryckta källor

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges kyrkor, Gotland bd VI:1, 1967.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, Jan Andréasson-, Om gotländska valv, examensarbete i Arkitekturens teori och historia, Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC:	REF.
1200-tal	Långhuset uppfördes. (GK anger att det skedde vid början av 1200-talet, SvK anger att det skedde under 1200-tales första hälft. Taxuslistan anger att kyrkan uppfördes 1240, vilket förmodligen syftar på året då hela den romanska kyrkan stod färdig för invigning.)	GK, SvK
o. 1250-tal	Tornet byggdes. (SvK anger att det byggdes på 1200-talets andra fjärdedel.)	GK, SvK
s. 1200-tal	Triumfkrucifix. (SvK anger att krucifixet är från tidigt 1300-tal.)	GK, SvK
o. 1320-tal	Det romanska absidkoret revs. I dess ställe byggdes ett gotiskt kor, detta skedde troligen o. 1320 av "Egypticus" byggnadshyttan. Möjligen återanvändes den romanska korportalen som nordportal i långhuset. (SvK anger att detta skedde på 1300-talets andra fjärdedel.)	GK SvK
1380	Gravhäll i koret, lagd över Johannes, prost i Stånga, kanik i Lund och Linköping.	GK, SvK
1300-tal	Glasmålningar av Lye-mästaren (enl. GK 1300-talets andra fjärdedel).	SvK, GK
	Stenbänken i koret, av "Egypticus"-verkstaden. (SvK anger att den är från 1300-talets andra fjärdedel.)	GK, SvK
	Processionskrucifix.	SvK
	Korstolen, numera i SHM.	SvK
1400-1450	Altarskåp.	GK, SvK
1448	Gravhäll i koret över prästen Hallvid som den 10:e augusti störtade ned död.	SvK
s. 1400-tal	Kalkmålningar av "Passionsmästaren".	SvK
Medeltida	Svarvad stol, nu i Gotlands fornsal.	SvK
	Fattigstock.	SvK
s. medeltid	Sakristian uppfördes (troligen).	GK, SvK
1500-tal(?)	Kalkmålning på långhusets västra del, delvis dolda under läktaren, föreställande en galopperande häst.	SvK
	Tavla med glasmålningar med scener ur Kristi liv.	SvK
1625	Klockan göts av R. Borckhardsen, Köpenhamn.	GKR
1647	Sakristian renoverades.	SvK
1648	Bekännelsepall, altarskrank? Möjligen har de båda årtalen 1648 och 1684 blandats samman, se SvK s. 51.	SvK
1682	Timglas.	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC:	REF.
1683	Dopfunten.	SvK
1684	Bekännelsepall, altarskrank? Möjligen har de båda årtalen 1648 och 1684 blandats samman, se SvK s. 51.	SvK
	Enligt inv. är ”chorets alle stoler nye uppsatta” vilket tyder på att korbänken byggdes eller gjordes om då. Möjligen är korbänken delar av ett återanvänt korskrank.	SvK
1693	Ett fönster togs upp i långhusets S mur.	SvK
1600-tal	Glasmålningarna i korets sydfönster tillkom.	SvK
	Fönsteröppningen vid predikstolstrappen togs troligen upp på 1600-talet.	SvK
1703	Altarskrankets inskription.	Inskr., SvK.
1706	Långhusets innertak bemålades. Enl. GKS målades taket av Christian Lorentz Numens. SvK anger att det möjligen är Numens.	GK, GKS, SvK
	Bänkinredningen målades (GKS anger att de sannolikt målades av Christian Lorentz Numens).	GKS, SvK
	Triumfkrucifixet målades.	SvK
	Blev ”Choret med de figurer udstoferat”.	SvK
1716	Ljuskrone av malm.	Inskr., SvK
1722	Gravhäll i koret lagd över hustru Margareta Olofs Dotter.	SvK
1726	Fem bänkar i långhusets västra del nytillverkades och målades.	SvK
1728	Tre dörrar nytillverkades, bland dessa troligen långhusets S och N dörr.	SvK
1737	Ett fönster togs upp i långhusets N mur.	SvK
1740	Bänkrummen målades invändigt av Johan Hernell (avser troligen de bänkar med figurmålning).	SvK
	En gammal funt (troligen den medeltida) såldes till Jesper Kork.	SvK
1756	Predikstolen tillverkades av Johan Dunderhake och Hans Öman.	GK, SvK
	Två fönster togs upp i långhuset i S resp. i N.	SvK
1757	En äldre predikstol med tillhörande timglas såldes till Ala kyrka.	SvK
	Muren bakom bänkarna i koret brädkläddes.	SvK
1758	Nummertavlan skänktes av visitören Jacob Genberg och hans hustru.	Inskr., SvK
o. 1760	Timglaset skänktes av skepparen Jöran Wijberg.	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC:	REF.
1761	Läktaren uppfördes. Predikstol och läktare målade av Johan Hindrich Dreutz. En försilvrad duva skänktes av Lars Köhler.	SvK GKS, SvK SvK
1767	Gravhäll lagd i koret över Lars Köhler.	SvK
1802	Kalkmålningarna överkalkades.	SvK
1803	Sakristians fönster murades delvis igen och försågs med järngaller.	SvK
1816	Sandstensspis i sakristian (nu igenmurad).	SvK
1830	1830-års inventering nämner en prästbänk som säges ha varit den gamla predikstolen (nu främsta bänkrummet på södra sidan).	SvK
1835	Omfattande yttre och inre renovering: – Tornhuven förnyades. – Långhusets innertak höjdes och gjordes trebrutet (tidigare platt). De målade plankorna med figurmåleri infogades i det nya taket, de övriga nygjordes. – Hela kyrkan fick brädgolv. – Murarna vitlimmades invändigt.	SvK
1839	Krucifixet togs ned för ”putsning” av målaren C. P. Nordström, Visby.	SvK
trol. 1844	Taken på långhus (södra sidan), kor och sakristia försågs med falar.	SvK
1864	Sex bänkar inrättades i ringkammaren.	SvK
1864-71	Korbänken byggdes om.	SvK
1865	Vindfånget i tornportalens smyg tillkom. De på 1700-talet uppbrutna fönsteröppningarna förstörades något och försågs med omfattningar och mittposter av stenhuggare Holmqvist.	SvK SvK
1866	Mittposten i korets S fönsters förnyades.	SvK
1870	Den medeltida korstolen såldes till SHM.	SvK
1870-71	Kyrkan restaurerades utvändigt av Carl Johan Carlström, Etelhem. – Kyrkan rappades och vitkalkades, varvid all invändig puts borthöggs ända till in till stenen, och socklarna på södra sidan lagades. – Tornets ljudgluggar och gallerier försågs med kalkstenskolonnetter och kapitäl samt solbänkar. – Södra långhusportalens basplatta förnyades. Troligen förnyades även tornportalens kolonnetter, baser och det	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC:	REF.
	nedersta trappsteget. Långhusets N portal kompletterades med kolonnnett på östra sidan, samt med några spetsbågar.	
1881	Altarskranket, vilket ersatte ett äldre d:o.	SvK
	Läktaren förstorades.	SvK
1882	Orgel, byggd av Åkerman & Lund, Stockholm. (Enligt ISO tillkom orgeln 1883.) Utbytt 1969.	SvK ISO
1900	Ljuskrone av mässing, skänkt av hemmansägaren Mathias Grönström, Sigdes.	Inskr., SvK
	Inköptes två ljuskronor av mässing båda med två kransar om åtta ljusarmar.	SvK
1902	Ljuskrone av mässing, skänkt av husbonden Reinhold Nilsson och hans hustru Christina, Hågvide.	Inskr., SvK
1923-25	Kyrkan genomgick en omfattande restaurering: Konservator C. W. Pettersson.	SvK
	– Värmeledning installerades med pannrum under sakristians S del.	
	– Nytt trägolv med betongunderlag lades in i långhuset. Nytt trägolv i sakristian.	
	– Triumfkrucifixet flyttades från korets S mur till sin ursprungliga plats i triumfbågen på en trabes.	
	– Långhustaket akantusslingor målades av C. W. Pettersson och J. A. Svensson.	
	– Altarskåpet (alla utom tre kolonner nygjordes) och predikstol renoverades.	
	– Grävningundersökningar utfördes av dåvarande amanuens Alfred Edle, varvid grundmurar från den romanska kyrkan påträffades, delar av långhusets Ö del samt murar från koret. Dessutom fann man spår av sidoaltaren som dels tillhört det ursprungliga långhuset, dels från dess förlängning i samband med det gotiska korets uppförande. Grävningrapport saknas.	
	– Kalkmålningarna fram och konserverades.	
	– De båda kryssvalven och mittkolonnen i sakristian tillkom. Ritningarna gjordes av Sigurd Curman.	
	– En trappa till läktaren, som tillkommit 1881 togs bort. Läktarens gulockra färg togs bort.	
	– Främsta bänkkvarteret på N sidan togs bort, likaså tre bänkar i samma kvarter mitt för långhusets portal. Bänkdörrarna flyttades ett steg nedåt. Gångjärnen byttes mot nya med undantag av de främsta. Målningen kompletterades med akantusslingor och konserverades.	
	– En gravhäll med inskription från 1600-talet som tidigare legat i prästgårdens trädgård flyttades troligen till koret.	

ÅR	BYGGNADSDEL ETC:	REF.
1945	Glasmålningarna placerades åter i koret efter kriget, dock i en annan ordning. Tidigare var alla rutorna placerade i mittfönstren. Alla rutornas blynät förnyades, de ursprungliga blynäten förvaras i SHM och i Gotlands fornsal.	SvK
1947	Tornspiran tillkom med en från 1829 som förebild.	SvK
1952	Altarskåpet rengjordes av Erik Olsson.	SvK
1960-65	Genomfördes en omfattande restaurering etappvis. (GK anger 1960-64.)	GK, SvK
	Triumfkrucifixet sänktes till ursprungligt läge och trabes togs bort. Långhustaket rengjordes och retuscherades liksom altarskåpet, triumfkrucifixet, predikstolen och bänkinredningen. Arbetet utfördes av konservator Erik Olsson. Ytermurarna putsades och kalkades. Innermurarna kalkades. Fönstren omglasades. Fönsteröppningen vid predikstolen togs upp ånyo. Faltaken på långhus, kor och sakristia delvis förnyade. Teglet på långhusets N takfalls togs bort. Altarskranket fick ny klädsel i blått linne	SvK
1969	Orgel, byggd av John Grönvall Orgelbyggeri, Lilla Edet.	ISO
1971	Altarskåpet konserverades av Erik Olsson.	GF
1973	El-värmeinstallation.	GF
1974	Altarskåpet konserverades av Marianne Korsman-Ullman.	GF
1976	Klockringningen elektrifierad.	GKR
1990-91	Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby, entreprenör Gotlandsbyggen AB: <ul style="list-style-type: none"> – Faltaken lades om på kor, långhus och sakristia och takkonstruktionerna reparerades. – Yttertaken tjärades och hängrännor av plåt monterades, avvattningsanordningarna försågs med infiltrationsledningar. – Inspektionsbryggor anordnades på vindarna. – Skorstenen revs. – Långhusets fasader putsreparerades och hela kyrkan vitkalkades. 	GF
1993	Altarskåpet konserverades (rapport saknas).	GF
2000	Altarskåpet konserverades av Marja-Liisa Alm, Byggandshyttan.	GF
2003	Tornets puts reparerades.	GF
2005	Textilkonsultfirman Lotine anordnade bättre förvaring för kyrkas textilier samt ombesörjde att de textilier som behövde rengjordes alt. konserverades.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr I., Gotlands Kyrkklockor och Ringnings seder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	Inskrift i kyrkan
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum.
Strelow	Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd VI:1, 1967.
t.	tidigt